

EKONOMİ & HUKUK BULUŞMALARI – HATAY

3 Haziran 2022

Av. Mehmet Gün

Daha İyi Yargı Derneği Başkanı

Ülkemiz, 1200 km'yi bulan kara sınırının olduğu güneydoğusu oldukça karmaşık uluslararası siyaset, stabilite ve insan hakları sorunları içindedir. Bu sorunlar Türkiye'ye ciddi bir iç güvenlik sorunu ve daha da önemlisi bir milli güvenlik meselesi olan düzensiz göçmenler sorunu olarak yansımaktadır.

Ülkemizin güvenliği için ülkemiz sınırları içinde ve dışında canla başla çatışan, evlerimizde rahat uyumamız için canlarını veren şehitlerimiz minnetle ve şükranla anıyorum. Ruhları şad olsun, mekanları cennet olsun. Allah milletimize devletimize zeval vermesin.

Ülkemiz, güneyindeki doğal kaynak zengini komşu ülkelerden güvenlik, ekonomi ve hukuk konularında fersah fersah ileridedir. Güneyimizdeki ülkelerden insanların ülkemize göç etmesinin temel sebebi işte bu önemli farklılıktır. Ülkemize gelen göçmenlerin önemli bir kısmının hayatları pahasına Avrupa ülkelerine gitmeye çalışması, aynı zamanda Türkiye'nin gitmesi gereken yöne de işaret etmektedir.

Zira hukukun üstünlüğünü sağlayarak temel insan hak ve özgürlüklerini koruyup geliştiren, daha ileri yargıya, daha ileri demokrasiye sahip özgürlükçü ülkeler hem uluslararası rekabette hem de halkın refahını artırmada hem de halkın güvenliğini sağlamakta diğerlerinden çok çok ilerideler. Hukukun üstünlüğü seviyesinin ve adalet inancının yüksek olduğu bu ülkeler; eğitimde, bilimde, teknikte ve bunlara paralel olarak ekonomik ve askeri alanlarda açık ara önde gitmekte ve dünyaya liderlik etmekte.

Buna karşın güvenliği sağlama gerekçesiyle hukukun üstünlüğünden ödün veren, başta ifade özgürlüğü olmak üzere temel hak ve özgürlüklerden ödünler veren ülkeler ise tükenmez doğal kaynaklara sahip olmalarına rağmen uluslararası rekabette ve halkın refahını artırmada geri kalmaktadır.

Bu konjonktürde Türkiye'nin temel hedefi özgürlükleri koruyup geliştiren, hukukun üstünlüğü, çağdaş bilim ve teknoloji yoluyla rekabet gücünü yükselterek yüksek refah sağlayan ülkelerin arasında yer almak olmalıdır.

Türkiye başkalarının fabrikası, deposu ve pazarı olmaktan kurtulmalı; işletmelerini güçlendirerek uluslararası alanda ekonomik rekabet gücünü artırmalı, halkın refahını sürdürülebilir olarak yükseltmelidir.

Bu hedefi gerçekleştirmek, ülkemizi takılıp kaldığı orta gelir tuzağından kurtarmak ve yüksek gelir grubu ülkeler arasına girmek son yıllarda orta demokrasi seviyesinden düşmüş olduğu hibrit seviyeden çıkartarak ileri demokrasi seviyesine getirmesi ile mümkündür. Zira ileri demokrasinin sağlayacağı iyi yönetim; öngörülebilir, kestirilebilir politika ve kararlar alınmasını; güven veren hukuk düzeni de sağlıklı kalkınmayı sağlayan güven ortamını sağlar. Böylece ekonomi iniş çıkış ve krizlerden kurtulur; sürdürülebilir kalkınma ve refah artışı sağlanır.

Bu amacı gerçekleştirmek için hayati önemi olan hukukun üstünlüğü ciddi derecede aksamaktadır. Hukukun üstünlüğü sorunu yargı sorunu ile iç içe geçerek kördüğüm halini almış bulunmaktadır. Hukukun üstünlüğü sorununun çözüm için yargı sorununu çözmek, yargı sorununu çözmek için ise yargının kendi içindeki hukukun üstünlüğü sorununu çözmek zorunludur. Derneğimize göre her iki sorunu çözümü için yargı sorunundan başlamak zorunludur.

Hukukun üstünlüğünün aksaması, yargının bu temel görevini yerine getiremez durumda olması bir yandan ülkemizin oldukça kusurlu bir yönetim sistemine, kusurlu demokrasiye sahip olmasına neden olmakta. Kötü yönetimin hataları ve basiretsizliği girişimcilerimizi başarısızlığa mahkûm etmektedir. Ayakta kalabilen işletmeler ise sisteme güvensizlik içinde adeta bir kişisel ilişkiler hukuku oluşturup sürdürebilenlerdir. Haklarını korumak için yargıya itimat edemeyen işletmeler çareyi yabancı devlet mahkemelerine, tahkime ve diğer alternatif yollara başvurmakta ya da haklarının ihlaline ses çıkarmamakta bulmaktadırlar.

Uluslararası rekabette layık ettiği yeri almak için Türkiye; katma değer, karlılık, inovasyon ve liderlik konularında uluslararası rakipleri ile rekabet edebilir olan işletmelerin sayısını artırmak zorundadır.

Bunun için ise küçük işletmeleri, start-upları birleştirerek orta ve büyük boy işletmelere dönüştürmek, oldukça büyük boyutlara ulaşmış olan aile şirketlerinin çoğunluk hisselerini halka açarak varlıklarını onlarca yıl başarı ile sürdürebilir hale getirmek gerekmektedir.

Üreticilerimizi başkalarından lisanslı, başkaları için fason veya başkalarını taklit ederek üretir olmaktan çıkartıp inovasyona dayalı özgün ürünler üretip pazarlayan, yüksek katma değer, yüksek verimlilik sağlar hale dönüştürmekte geç kalmış durumdayız.

İşletmelerimizi yüksek derecede kurumlaştırmalı, profesyonel yönetilmelerini sağlamalıyız. Aynı veya nakdi sermaye ile entelektüel sermaye sahiplerini, girişimcinin risk alma iştahı ile profesyonel yönetimin güvenini bir araya getirerek daha yüksek başarılar elde etmeliyiz. Küçük işletmelerimizin krizlerde kaybolup gitmesini önlemeli, tersine güvenli ve sürdürülebilir bir şekilde büyümelerini ve sürdürülebilirliklerini sağlamalıyız.

Aynı OSB veya aynı eko sistem içinde kümelenen, tedarik zincirleri içinde birbirlerine bağlı işletmeler arasındaki işbirliğini kişisel güvene dayalı olmaktan çıkarmalı, söze değil senede itibar etmelerini sağlamalı aralarındaki sinerjileri güçlü ortaklıklara dönüştürecekleri hukuki güvenlik ortamını oluşturmalıyız.

Girişimciler işletmelerini güvenle birleştirebilmeli, kolay ve güvenli olarak ortaklıklar kurabilmeli, gerektiğinde zarar görmeden, dolandırılmadan, husumete düşmeden ayrılabilmelidir.

İşyerlerini güçlü ve zengin patronun zayıf ve fakir işçiyi sömürdüğü yer olarak gören anlayışı değiştirmeli; , işletmenin sürdürülebilirliğini en öne almalı, sahipleri ile çalışanların işletmede birlikte üretilen katma değeri paylaşan paydaşlar olduklarını kabul ederek paylaşımın adil bir denge içinde olmasını sağlamalıyız.

Küçük işletmelerin inovasyon kapasitelerini birleştirerek güçlendirmeli; yenilikler, buluşlar, know-how ve ticari sırları etkin olarak korunmalı, sanayi casusluğunu etkili olarak önlemeliyiz.

İşletmelerin hayati nitelikte gayri maddi değerleri olan işleri, müşterileri, çalışanları, know-how ve sair sırları çalarak gerçekleştirilen iş hayatı hırsızlıklarını, tarihten beri suç olan emniyeti suistimal, zimmet, dolandırıcılık ve hırsızlık gibi adi suçları etkin olarak önlemeli, suç işleyenleri türlü bahanelerle aklamaya son vermeli, girişimcilere çekinmeden profesyonelleri işe alma güveni vermeliyiz.

Makro manada ise devlet ve ekonomi yöneticilerinin ekonomiye, merkez bankasının para politikasına ilişkin karar ve işlemlerinde keyfilik, ihmal ve görevi ihlal teşkil edebilecek durumların önüne geçilmelidir. Bunun için en başta görevi ihmal veya suistimaller durumlarında siyasetçileri, üst düzey veya sıradan kamu görevlilerini yargı doğrudan soruşturabilir olmalıdır. Böylece Türk parasının değeri korunmalı, değer kayıpları ekonomik gelişmelere göre öngörülebilir, kestirilebilir olmalıdır.

Ekonominin makro yönetimi işletmelerin uzun vadeli planlar yaparak, verimlilik artırıcı rekabet gücü kazandıracak yönetim, inovasyon ve benzeri yöntemlere odaklanmalarını sağlamalı; makro politika ve kararlar tutarsızlıklara, sürprizlere yer bırakmayıp koşulsuz güven sağlamalıdır.

İşletmeler uluslararası piyasalarda rakipleri olan yabancı işletmelerin edinebildiği şartlarla veya daha ehven şartlarla finansmana, yetkin insan kaynaklarına, teknolojiye makul şartlar ve maliyetlerle erişebilir olmalıdır.

Bütün bunların gerçekleşmesi herkese ve her kesime karşı hukukun üstün olmasına ve yargının hukukun üstünlüğünü gerçekleştirebilir olmasına bağlıdır.

Dolayısı ile işletmelerimizin uluslararası itibar ve rekabet gücü kazanması uluslararası standartlarda hukuk güvenliğine, işletmelerin işlerini yaparken uluslararası standartlarda hukuk disiplini edinmesine bağlıdır. Bunlar da gelişmiş bir yargının varlığı, çağdaşları ile aynı seviyelerde hizmet verebilmesine bağlıdır.

Fakat, yargı, hukukun üstünlüğünü sağlamak için gerekli kapasiteye sahip değildir.

- En başta, yargı kaliteli hizmet üretecek yalın, iyi işleyen şeffaf ve hesapverir bir yapıya sahip değildir.
- Yargı, kaliteli hizmetin en birinci şartı olan bağımsızlıktan yoksundur. Yargının üst yönetimi gibi işleyişi de yürütmeye ve siyasi bir karakter olan adalet bakanı ve yardımcısına fiilen bağımlıdır.
- Yargı görevini yapması için gereken insan kaynaklarına ve modern yargılama süreçlerine sahip değildir. Yargının insan kaynaklarını teşkil eden hâkim ve savcılarının çoğu çok genç ve tecrübesizdir.
- 2022'de 180.000 kişi olan hukukçu insan kaynağına sahip olmasına, yargının ihtiyacı olan nitelik ve tecrübelerde 5 yıldan daha fazla tecrübeye sahip 60.000'den fazla hukukçu olmasına rağmen, yargılamalardaki iş yükü yoğunluğu 3 yılın altında tecrübeye sahip genç hakimlere yığılmaktadır.
- Yargılamalardaki iş yükü hakim, savcı ve avukat insan kaynakları arasında dengeli dağıtılmamakta; iş yükünün 10'da 9'u iş gücünün 10'da 1'ini teşkil eden hakimlere bırakılmakta; iş gücünün 10'da 9'unu teşkil eden avukatlara ise iş yükünün sadece 10'da 1'i emanet edilmekte, böylece bir yandan yargılamalar geciktirilirken diğer yandan avukatların savunma hakkı fiilen kısıtlanmaktadır.
- Arkaik yargılama süreçleri gecikmeler olmaksızın ve hatalar yapılmaksızın hizmet vermeyi imkânsız kılmaktadır. En uzun 3-4 ay sürececek olan davalar, en yetkin ticaret mahkemelerinde bile 4-5 yıl sürmekte; istinaf ve temyizlerle birlikte süreler 10 seneyi bulup aşmaktadır.
- Yargı, toplumun ihtiyacına uygun nitelikte, kaliteli, makul maliyetli hizmet vermemektedir.
- Kamu görevlilerinin suçlarını soruşturmak için yargı, idari amirlerin izin vermesine bağımlıdır. Yani yargı; olağan işlevini göstermek için bile yürütmeye bağımlıdır.

Yargıya tam hakim olan yönetici siyasiler ise hata,, ihmal, kasıt ve keyfilikleri nedeniyle hukuka ve yargıya hesapverir değildir. Yürütmenin başı cumhurbaşkanı ile bakanların suçlarının soruşturması için getirilen ön şartlar o kadar ağırdır ki, soruşturulmaları fiilen imkansızdır.

Kendileri hukuka hesapverir olmayan yöneticiler emirleri altındaki kamu görevlileri suç işlediğinde yargılanıp yargılanmayacaklarına kendileri karar vermekte; bir bakıma devlet kendi yargısına güvenmemektedir. Kamu görevlilerinin yargılanması amirleri olan siyasilerin iki dudağı arasındadır. Siyasiler suç işlemiş olanları yargılanmadan kurtarma ya da masum olanları yıllarca işkence gibi süren yargılamalarda sürdürme imkanına sahiptir. Bu şartlarda kamu görevlilerinin ve bürokrasinin siyasilerin keyfinin memuru olmaktan başka çaresi yoktur. Bu şartlarda Bürokrasinin siyasileri dengeleyip denetlemesi mümkün değildir. Tersine kamu

görevlilerinin devlet kadrosunun siyasetçilerin işbirlikçileri haline gelmesi ve sorumsuz siyasilerin hukuka ve etiğe aykırı davranışlarına ortak olmaları kaçınılmazdır.

Hukukun üstünlüğü, onu gerçekleştirmekle görevli olan yargının kendi içinde ciddi şekilde aksamaktadır. Yargının kendi içinde mensuplarının kabahat ve suçlarının soruşturması kendi meslektaşları ve kurumlarının kararına bağlıdır. Yargı kurumları AİHM'nin, Anayasa Mahkemesinin kararlarına uyulup uyulmayacağı tartışma konusu yapabilmektedir.

Üyelerinin tamamını siyasilerin atadığı, böylece siyasete tam bağımlı olan HSK'nın kararları 1981 yılından beri yargı denetimi dışında bulunmaktadır. Karar alarak işlevini göstermesi adalet katılmasına bağlıdır. Yani HSK adalet bakanının istediği kararları alan karşı çıktığı kararları alamayan tam bağımlı bir kurul niteliğindedir. Bu şartlarda zaten siyasallaşmış bir kurum olan HSK vasıtasıyla yargının siyasallaşması da siyasi rakipleri bastırmak için bir araç olarak kullanılması da kaçınılmaz bir sonuçtur.

Yargının en başta devletin kendisinin itimat ederek kamu görevlileri hakkında görevini yapmasının önüne getirmiş olduğu izin şartlarını kaldırması, toplumda ve uluslararası camiada yüksek derecede güven duyulacak bir hale getirilmesi gerekir. Ancak en başına yargının meşruiyetini gereği olarak topluma kaliteli hizmet vermesini sağlamak yargının odağına alınmalıdır.

Derneğimiz Türk yargısının temel sorunlarına bu nitelikleri kazandırma gayesi ile 10 seneden fazla bir süredir çalışmaktadır. Bu süredeki birikimlerini 9 ana başlıkta yenilikçi çözüm önerileri geliştirmiş, A'dan Z'ye Türk Yargı Reformu ismi ile kitap halinde yayınlayarak uluslararası alanda ve Türkiye'de tartışmaya açmıştır.